

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Петя Иванова Несторова

Център по езиково обучение, Университет по хранителни технологии

на дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

в област на висше образование *Хуманитарни науки*

професионално направление 2.1. *Филология*

научна специалност *Български език – приложна лингвистика*

тема: „Комуникативни аспекти на структурата на текста“

докторант: Рени Антонова Манова

катедра: „Български език като чужд“

факултет: Факултет по славянски филологии

университет: СУ „Св. Климент Охридски“

научен ръководител: проф. д-р Радка Влахова-Руйкова

1. Данни за кандидата

Рени Манова е завършила Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Факултет по славянски филологии, степен *бакалавър* в специалност „Българска филология“ и степен *магистър* в специалност „Магистър по българска филология – лингвистика – езикова система и речеви практики“. От февруари 2015 г. до февруари 2018 г. е докторант по научната специалност *Български език – приложна лингвистика* в катедра „Български език като чужд“ към Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“ с научен ръководител проф. д-р Радка Влахова-Руйкова, отчислена е с право на защита. Рени Манова има публикувани 13 статии, четири от които под печат, и две рецензии. Съавтор е в колектива на една книга и два учебника в областта на българския език като чужд. Владее английски и руски език. Взела е участие в 5 научни проекта.

2. Данни за дисертацията и автореферата

Дисертационният труд „Комуникативни аспекти на структурата на текста“ се състои от *увод, три глави, изводи, справка за приносите, справка за публикациите, приложения и библиография* на използваната литература (185 заглавия), той разглежда актуална тематика и има висока научна стойност. Предоставените административни документи отговарят на

необходимите условия за провеждане на процедурата.

Уводът включва представяне и систематизация на подходите към теорията за текста, неговите компоненти и осъществяване на връзките между тях; обекта, целите и задачите, които си поставя докторантката. **Обект** на изследване е писменият текст, създаван от чуждестранни студенти, изучаващи български език, като фокусът е върху оценката на продуктивните умения на чужденците. За целта докторантката е събрала корпус от техни съчинения (създадени по метода на ненаправляваното писане и чрез експеримент за написване на текст с предварително зададени инициално и финално изречение), които да изследва и в сравнителен план. **Целите** на дисертационния труд са „да се провери текстовата компетентност на чуждестранните студенти, изучаващи български език, в СУ „Св. Климент Охридски“, да се обгледат моделите на свързване и когнитивните схеми, които прилагат, за укрепване на текстовия смисъл, за осъществяването на поставената комуникативна задача“ (с. 23). За постигане на посочената цел авторката си поставя за задача и разработва инструментариум за оценка на качествата на писмения продукт, като подчертава, че „изследваната писмена продукция онагледява етап в развитието на уменията за писане на чужденците“ (с. 23). Също така тя представя и интегрален модел, включващ критериите, по които ще се проверява текстовата компетентност на чужденците. За изясняването на корелацията *структура – комуникативна цел* в рамките на писмения текст от методическа перспектива авторката си поставя следните задачи: изследване на структурата и комуникативната функция на основните типове текстове, създадени от чужденци, изучаващи български език (нарация, дескрипция, аргументация), като бъдат приложени критерии за оценяване на качествата на писмения продукт, сред които съдържание, организация, речник и стил, познания за граматическата система на езика, кохезионни механизми; анализ на кохезионните връзки между изреченията като базисен текстов конституент в наративните текстове; проследяване на модела на разгръщане на информацията за даден обект в текстовете описание, като се приложи методологията, предложена от Фърбас; извеждане на основните техники за защита на личната позиция, използвани от студентите в аргументативните им текстове, чрез прилагане на модела на Макун; описване на най-фреквентните типове грешки, допускани в писмената продукция; изследване на компетентността да се създава смислово и структурно оформен текст по предварително зададена комуникативна рамка, включваща инициално и финално изречение; сравняване на проявената текстова компетентност при създаването на текстове по модела на неуправляваното писане и такива, създавани с определен набор от ограничения.

В първа глава: **Текстът – същност, релевантни признаци, методически аспекти** – са изведени основните характеристики на езиковия текст, направен е обзор на основните

подходи и направления при изследването на текста: в общ план, от методическа перспектива, в диахронен план, представени са основни характеристики на текста и най-вече мястото на текста в чуждоезиковото обучение. За целите на своето изследване докторантката прави важно разграничаване между три основни вида текст, които се използват в чуждоезиковото обучение: автентичен, адаптиран текст за обучителни цели и изцяло измислен текст. Всеки от трите вида текстове има своето място в обучението на чужденци.

Във *втора глава: Изграждане и организация на текста – формални и комуникативни аспекти* – са засегнати формалните и комуникативните аспекти при изграждането на текста, коментират се основни теоретични изследвания в българската и чуждестранната лингвистика, свързани със структура на изречението, тъй като то е „базисната конститутивна единица на текста“ (с. 74). Очертани са началните представи за текста в българската граматична традиция.

Разгледани са членението на текста на обозрими единици като абзац и/или микротекст, както и механизмите за разгръщането на информацията в изречението.

Към структурата на текста е подходено от прагматична гледна точка, като се представят основните постановки в теорията на У. Ман и С. Томпсън за анализа на реторическата структура на текста и теорията за текстовия дейксис. Приведени са примери за българския език. Представени са моделите на свързване и конекторните маркери, които ще бъдат използвани в изследването. Докторантката прави съществения извод, че „от особена важност за чужденците, изучаващи чужд език, е да бъдат запознати с основните модели на свързване“ и още „проследяването на експлицитните маркери за свързване между изреченията е основен механизъм за разбирането на текста от чужденците, изучаващи български език“ (с. 139).

Отново теоретичната основа е подбрана с оглед на българския език като чужд и е съобразена с основните цели на дисертацията.

В *трета глава: Приложни аспекти. Текстът в обучението по български език като чужд* – са представени резултатите и оценката на текстовете, съставени от чуждестранните студенти, направена е сравнителна характеристика, класифицирани са избраните кохезионни маркери, направени са изводи за избора на студентите за стила и езика им. Тази глава е искински приносната част от дисертацията, насочена към методиката на езиковото обучение на чужденци. Рени Манова компетентно прилага „методология за изследване на писмената продукция на чужденците, включваща анализ на свързаността във формален и комуникативно-прагматичен план, като се отчитат аспектите на текстовата кохезия, сред които субституцията, рекуренцията, използването на проформи, детерминирани форми, време на глагола, съюзни маркери“ (с. 152). На базата на изградения вече теоретичен модел

тя представя, коментира и проследява допусканите грешки в писмената продукция на чужденците, като правилно заключава, че това ще подпомогне оптимизирането на обучителните техники, а обратната информация за грешките при свързване „помага на студентите да преработват и да редактират текстовете си“; „води до придобиването на правилните модели и изчистването на грешките с времето“; помага на студентите „постепенно да се превърнат в независими потребители на езика в разнообразните сфери и дейности на социума“ (с. 154). Друг много съществен принос на работата в третата част е сравнението между свободно създадените текстове и тези с предварително зададено инициално и финално изречение. Съвсем логично от лингвистична и методическа гледна точка е групирането на текстовете и съответно наблюденията и изводите за тях по националност на студентите: руснаци, македонци и т.н.

Изводите в края на дисертационния труд се отличават с яснота и обосноваване.

Справката за приносите е коректно представена.

Библиографията съдържа списък със 185 заглавия на кирилица и латиница.

Предложената научна разработка показва много добро качество на езиковата подготовка на докторантката. Понятийният апарат, с който докторантката работи, е коректно избран и правилно употребяван. Рени Манова показва много добра теоретична подготовка, умение да цитира използваната литература, да систематизира и употребява термините, с които работи. Докторантката показва отлична библиографска осведоменост по темата.

Авторефератът вярно отразява съдържанието на дисертационния труд, като поставя акценти върху най-важните моменти в текста.

3. Публикации

Представените от Рени Манова 6 публикации по темата на дисертацията в български издания отговарят на необходимите изисквания. В тях са засегнати следните научни проблеми: *класификацията на видовете дейкисис; реторическата структура на текста (с оглед на емпиричен материал за български език); структурата на изречението (поглед към концепциите в някои български граматика от XIX и XX век); типовете текстова кохезия от методическа перспектива; особености на писмената продукция на чуждестранни студенти, изучаващи български език; експеримент по писане с чуждестранните студенти, изучаващи български език.*

4. Заключение

Проблемите на българския език като чужд са обект на засилено изследване от скоро в българската лингвистика и се нуждаят от сериозно проучване и подробно внимание.

Дисертацията със своята теоретична рамка, практическа разработка, обобщения и изводи е изключително ценна и представлява едно от първите изследвания в тази посока. Тя е принос към разгръщането на теорията за българския език като чужд, от което българската лингвистика се нуждае. Предложеният дисертационен труд е оригинален, има точна концепция, задълбочена теоретична обосновка и прецизен анализ. Той представя безспорните умения на авторката за самостоятелна научна работа. Затова ще гласувам положително да се присъди на Рени Антонова Манова образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 2.1. *Филология*, научна специалност *Български език – приложна лингвистика*.

6.04.2018 г.

доц. д-р Петя Иванова Несторова

гр. Пловдив